



Araştırma Makalesi • Research Article

Müfredat Dışı Eğitim Faaliyeti ile İstihdam Edilebilirlik*

Employability Through Extra-Curricular Education Activity

Pelin Çalışkan^a, Cemile Çetin^{b,**}

^a İnsan Kaynakları Uzmanı, 35920, İzmir / Türkiye
ORCID: 0000-0002-8339-373X

^b Dr. Öğr. Üyesi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü, 35160, İzmir / Türkiye
ORCID: 0000-0002-6659-4855

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Başvuru tarihi: 05 Ekim 2019
Düzeltilme tarihi: 17 Mart 2020
Kabul tarihi: 23 Mart 2020

Anahtar Kelimeler:

Anlaşmazlık Çözümü
Empati
İletişim
İstihdam Edilebilirlik Becerileri
Müzakere ve Arabuluculuk Eğitim Programı

ARTICLE INFO

Article history:

Received 05 October 2020
Received in revised form 17 March 2020
Accepted 23 March 2020

Keywords:

Conflict Resolution
Empathy
Communication
Employability Skills
Negotiation and Peer Mediation Program

ÖZ

İstihdam edilebilirlik 21. yy'de çalışma hayatında meydana gelen değişimler sonucunda ortaya çıkmış olan bir kavramdır. Çalışmanın amacı; müfredat dışı bir eğitim faaliyeti olan Anlaşmazlık Çözümü, Müzakere ve Akran Arabuluculuk eğitim programının istihdam edilebilirlik becerilerinden iletişim ve duygusal empati beceri düzeyleri üzerindeki etkisini 151 kişilik orta öğretim meslek lisesi öğrencileri örnekleminde incelemektir. Araştırmada, nicel araştırma yöntemi ve yarı-deneysel desen kullanılmıştır. Araştırmanın evrenini, 3 yıldır Anlaşmazlık Çözümü, Müzakere ve Akran Arabuluculuk modelini uygulayan meslek lisesi öğrencileri oluşturmaktadır. Veriler anket aracılığı ile iletişim becerileri envanteri ve duygusal empati ölçeği kullanılarak elde edilmiştir. Analiz tekniği olarak ön test, son test ve farka (kazanç puanlarına) yönelik betimleyici istatistikler ve T-testi karşılaştırmaları kullanılmıştır. Yapılan analizler sonucunda erkek öğrencilerin iletişim becerilerinde deney grubu lehine anlamlı bir fark saptanmıştır. Benzer sonuç kız öğrenciler için duygusal empati konusunda gerçekleşmiştir. Hipotezler kabul edilmiştir.

ABSTRACT

"Employability" is a notion that emerged as a result of changes in the working life in the 21st century. The aim of the study is to discuss the effect of Conflict Resolution, Negotiation and Peer Mediation training program, which is an extra-curricular educational activity, on communication and emotional empathy skill levels, which are among the employability skills, in the sample of 151 secondary school vocational high school students. In the research, quantitative research method and quasi experimental design were used. The universe of the research is a vocational high school students who have been using the Conflict Resolution, Negotiation and Peer Mediation model for 3 years. The data were obtained through the questionnaire using communication skills inventory and emotional empathy scale. Pretest and posttest were applied. descriptive statistics and T-test comparisons for pretest, posttest and difference (earnings points) were used as the analysis technique. As a result of the analysis, a significant difference was found in communication skills of male students in favor of the experimental group. A similar result was became the fact for female students' emotional empathy skills. Hypotheses were accepted.

1. Giriş

Sınırların ortadan kalktığı rekabetin yoğun bir şekilde yaşandığı günümüz dünya düzeninde nitelikli işgücü her şey olarak tanımlanmaktadır. Seri üretime dayalı geleneksel, endüstriyel işletmelerde çalışan ve dar bir

alanda eğitilen, tekrara dayalı işleri yapan, verilen talimatlar çerçevesinde hareket eden işgücü; çağdaş işletmeler için yeterli olmamaktadır. Bunun yerine uluslararası pazarda rekabet edebilen örgütlerde çalışan işgücünde; teknolojiyi anlayabilme ve uygulayabilme, değişikliklere uyum

* 2018 yılında Dr. Öğretim Üyesi Cemile Çetin danışmanlığında, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalında, Pelin Çalışkan tarafından hazırlanan İstihdam Edilebilirlik Becerileri, Meslek Lisesi Örnekleminde İletişim ve Empati Becerisinin Anlaşmazlık Çözümü Müzakere ve Akran Arabuluculuk Eğitimi ile Kazandırılması başlıklı Yüksek Lisans tezinin sınırlı bir bölümüdür.

** Sorumlu yazar / *Corresponding author.*
e-posta: cemilegurcay@gmail.com

sağlayabilme, iletişim kurabilme, ekipler halinde çalışabilme, karşılaştığı problemleri çözebilme, mal ve hizmetin kalitesini geliştirmek için sorumluluk alabilme gibi yeterliliklerinin gelişmiş olması beklenmektedir (Doğan, 1997). Bu yeterliliklerin yanı sıra, çalışanların akademik ve teknik yeterlilikleriyle birlikte birbirleriyle nasıl ilişki kurdukları, nasıl anlaştıkları da gözden kaçmayan önemli bir beceriyi oluşturmaktadır.

Kavramlar dünyası olarak tanımlanabilen günümüz çalışma hayatında yaşanan değişimler gelinen noktada, “istihdam edilebilirlik becerileri” kavramını gündeme getirmiştir. İstihdam edilebilirlik becerileri; bireyin çalışma hayatına girmesini sağlayan, çalışma hayatında başarılı olabilmesi üzerinde etkili, herhangi bir nedenle işinden ayrılmışsa, tekrardan iş bulabilmesi ve her türlü kariyer başarısı üzerinde etkili olan önemli beceriler olup, kişilerin ve örgütlerin rekabet edebilirliği üzerinde de etkilidir.

İstihdam edilebilirlik becerileri ve tutumlarının birçoğu bireyin çocukluk döneminde kazanması gerekli olan önemli becerilerdir (Poole ve Zahn, 1993). Bu noktada aile, beceri kazanımının başlangıç yeridir. Özellikle iletişim, empati, sorumluluk alma, problem çözüme, yaratıcı olma, kendine güvenme, anlaşmazlıkları etkili bir biçimde çözüme gibi istihdam edilebilirlik becerilerinde yer alan önemli becerilerin temeli aile içerisinde atılmaktadır. Çeşitli sebepler ile bu becerileri aile içerisinde kazanamamış olan bireyler için, eğitim kurumlarının müfredat programlarını bu becerileri öğrencilere kazandıracak biçimde dönüştürülmesi olmazsa olmaz bir gereklilik oluşturmaktadır.

Özellikle gençlerde istihdam edilebilirlik becerilerinden iletişim ve iletişimin önemli bir ögesi olan empati becerisini geliştirmeye yönelik olarak değerlendirilebilecek olan çalışma okul sonrası çalışma hayatı ilişkisi içerisinde olan meslek lisesi öğrencileri örneğinde gerçekleştirilmiştir. Müfredat ile öğrencilere yoğun mesleki eğitimlerinin yanı sıra genel eğitim programlarında yer alan fen bilgisi, sosyal bilgiler, matematik, tarih ve coğrafya gibi disiplinlerde de eğitim verilmektedir. Ancak, çalışma hayatının gerektirdiği kişiler arası becerileri kazandırmaya yönelik eğitimlerin verilmiyor olması, mezunların işgücü piyasasının ihtiyaçlarını karşılayan becerileri açısından eksik bir şekilde mezun olmalarına neden olmaktadır.

Bu noktada, Anlaşmazlık Çözümü, Müzakere ve Akran Arabuluculuk eğitim programı öğrencilerde kişiler arası önemli becerilerinin oluşturulması ve geliştirilmesi noktasında etkilidir. Bu beceriler aynı zamanda arabuluculuk becerileri olarak tanımlanmakta olup çalışma hayatı için önemleri kanıtlanmış niteliktedir (Cottrell, 2002). Bu beceriler sayesinde örgüt, etkili performans ve yüksek verimlilik elde ederek rekabet gücünü çalışanları aracılığı ile artırabilir. Bu sebeplerdir ki Anlaşmazlık Çözümü Eğitim programları için, öğrencileri gelecekteki istihdam edilebilirlikleri ile ilgili rollerine hazırlar denilebilir.

Çalışma ile, meslek lisesi örneğinde istihdam edilebilirlik becerilerinden iletişim ve duygusal empati kurabilme becerileri akran arabuluculuk eğitimi uygulaması temelinde yapılandırılmış bir program dahilinde 9. ve 10. sınıf öğrencilerine eğitim ve uygulamaları ile birlikte aktarılarak işgücü piyasasına uygun, çalışma hayatı ile

uyumlu insan kaynağına ulaşılması hedeflenmiştir. Bir meslek lisesi örneğinde gerçekleştirilen uygulama ile Anlaşmazlık Çözümü, Müzakere ve Akran Arabuluculuk eğitim programının 9. ve 10. sınıf öğrencilerinin iletişim ve empati becerilerine olan etkisi analiz edilmiş, Oluşturulmuş olan iki hipotez; “deney ve kontrol grubu erkek öğrencilerinin iletişim becerileri arasında fark vardır.” ve “deney ve kontrol grubu kız öğrencilerinin duygusal empati becerileri arasında fark vardır.” olarak tanımlanmıştır. Erkek öğrencilerin iletişim ve empati becerileri arasındaki farklılıklarla ilişkin oluşturulmuş hipotezler sınanmış ve elde edilen sonuçlara ilişkin öneriler geliştirilmiştir.

2. İstihdam Edilebilirlik Becerileri

21. yüzyıl dünyanın küreselleştiği bir çağdır. Bilim ve teknolojiye bağlı gelişmeler ile birlikte iletişimin hızla gelişmesi de bunu kaçınılmaz kılmıştır. Yeni teknolojiler, katılımcı yönetim, çok yönlü kalite kontrolleri, müşteri hizmetleri, tam zamanında üretim, yarımın gerçeği olan yüksek teknolojiye iş yerleri gibi kavramlar günümüz çalışma hayatında sıklıkla kullanılır olmuştur. Hem bugünün hem de geleceğin çalışanları için işyerleri; genişletilmiş ve çeşitlendirilmiş becerileri gerektiren ve değişen bir evren haline gelmiştir. İşverenler yeni becerileri kullanmaya hazır ve becerilerini yaşamları boyunca güncellemeye istekli çalışanları istihdam etmek istemektedir. Küreselleşme ile ortaya çıkan yeni koşullarda örgüte rekabet avantajı sağlayacak temel kaynak insanlardır yani diğer bir ifade ile çalışanlardır. İşverenler teknolojik değişimler anlık hale geldikçe teknolojiyi kullanmak için yetenekli ve becerili işgücüne sahip olmanın onlara yüksek rekabet avantajı sağlayacağını farkındadır (Carnevale vd., 1988; Muhamad, 2012; Rothman ve Jaubert, 2007).

Nitekim, giderek hem çalışma hayatı teknik unsurları hem de kişilerden talep edilmekte olan özellikler değişmektedir. (Yılmaz, 2009). Günümüzde kurumlar sadece işini iyi yapan değil aynı zamanda insan ilişkileri de iyi ve başarılı olan kişileri istihdam etmek istemektedirler (Odabaşı, 2009). Bu durum, mesleki bilginin yanı sıra özellikle kişilerarası iletişim ve ilişki kurma becerilerinin ne denli önem ve öncelik kazanmaya başladığını da vurgulamak açısından önemli olmaktadır (Çetinkaya ve Alparslan, 2011).

İnsan ilişkilerinde önemli anahtar unsurlardan oluşan kavram literatürde “istihdam edilebilirlik becerileri” olarak kavramlaştırılmaktadır. Hayati fonksiyonundan ötürü kimi yerlerde “yaşam becerisi”, küreselleşme ile birlikte işgücü piyasasında yaşanan değişimlerin zorunlu bir sonucu olarak “21. yy. becerileri”, yaşamın herhangi bir alanında edinilen bilginin, becerinin; yaşamın herhangi bir diğer alanına aktarılması açısından “transfer edilebilir (transferable skills) ve aktarılabilir beceriler”, çalışma hayatında ve insan ilişkilerinde sürdürülebilirliği sağlamasıyla “sosyal beceriler”(soft skills), çalışma hayatına girmek, çalışma hayatında etkili bir şekilde ilerlemek, gerekirse işinden ayrılıp yeniden iş bulabilmek ve her türlü kariyer başarısı sağlamasıyla “işyeri yetkinlikleri” olarak da literatürde adlandırılmaktadır ve bu adlandırmalar birbiri yerine kullanılmaktadır (Arens Dorf, 2009; Enslen, 2008; Muhamad, 2012; Rao, 2014;).

“İstihdam edilebilirlik becerileri; bireyin çalışma hayatına girmesini, başarılı olmasını sağlayan; kişilerarası beceriler,

düşünme ve uyum becerilerini de içeren beceriler toplamıdır” (NCVER: 34). “İstihdam edilebilirlik becerileri hem bireyleri daha üretken, rekabet edebilir, yaratıcı kılması hem de çalışma hayatı içerisinde almış oldukları pozisyonu sağlamlaştırması açısından önemlidir” (Mcquaid vd., 2005: 198). Bu beceriler mesleki becerilerin çabuk öğrenilmesinde ve teknolojik değişikliklere uyum sağlama yeteneği bulunan ulusal işgücünün oluşturulmasında önem taşımaktadır (Kocabaş, 2008).

Nitekim, son yıllarda birçok ülke 21. yy. çalışma hayatı için gerekli bilgi ve becerileri tanımlayan raporlar yayınlamışlardır.

* Endüstrileşme sonrası işgücünde bulunması gereken becerilere yönelik geniş kapsamlı çalışma 1991 yılında, Amerika Birleşik Devletleri Çalışma Bakanlığı'nın kurduğu “Gerekli Becerileri Kazandırma Komisyonu” (SCANS) tarafından hazırlanmıştır. SCANS, İş Dünyasının Okuldan Bekledikleri (What Works Requires of School) isimli raporunda çalışma hayatı için gerekli istihdam edilebilirlik becerileri tanımlamıştır. Raporda, yüksek performanslı bir işyerinin okuryazarlık, hesap yapabilme, konuşma ve dinleme gibi temel becerilere sahip; yaratıcı düşünme, karar verme, problem çözme gibi düşünme becerileri gelişmiş; benlik saygısı olan, girişken diğerlerine karşı empati gösterebilme gibi kişisel niteliklere sahip; bir ekibin üyesi olarak katılmak, müşterilere hizmet etmek, liderlik uygulamaları, müzakere etmek, farklılıklar ile birlikte çalışmak gibi kişiler arası becerilere sahip çalışanlara ihtiyaç duyduğu belirtilmektedir (SCANS, 1991).

* Avrupa Eğitim Vakfı Danışma Forumu D Alt Grubu, ülkelerin yönetim becerileri ve girişimcilik de dâhil olmak üzere çekirdek beceri eğitimi geliştirmelerin 1997 yılında incelenmesi gereken tema olarak belirlemiştir. Forumun önerilerine göre, piyasa ekonomisinde insanların hem “Anahtar Yetkililikler”in geliştirilmesi hem de herhangi bir mesleğe özgü becerilerin geliştirilmesi gerekmektedir. Bu anahtar yetkinlikler içerisinde ekip çalışması, sorun çözme, planlama, iletişim, belirsizlikle başa çıkma, bilgi teknolojisi, yabancı dil, yaratıcılık, liderlik, girişimcilik, yönetim ve örgütsel anlayış yer almaktadır (Shaw, 1998).

* İskoçya Nitelikler Otoritesi (Scottish Qualification Authority, SQA); istihdam için gereken becerileri “çekirdek beceriler” olarak ifade etmektedir. İçerik olarak ise, günlük hayat ile başa çıkabilmek, etkili eğitim ve çalışma hayatı için kişilerde olması gereken nitelik, beceri ve yetenekler olarak gruplamaktadır. Aynı zamanda bu beceriler, hem eğitim hem de çalışma hayatının her alanında önemli ve gerekli olarak tanımlanmaktadır (Student Guide Core Skill Development, 2004).

* Kanada Konferans Kurulu (Boards of Canada 2000+), işverenlerin çalışanların becerilerine yönelik artan talepleri hakkında eğitimcilere ve öğrencilere net bir açıklamada bulunmak için Ulusal İş ve Eğitim Merkezi aracılığı ile (National Business and Education Centre) ile 21. yy. çalışma hayatı için geçerli olan beceri profil raporu yayınlamıştır. “Kanada Konferans Kurulu İstihdam Becerileri 2000+” başlığı ile yayınladığı beceriler listesinde dünyada yaşanan değişimlere uyum sağlamak ve çalışma hayatında başarıya ulaşmak için gereken becerilere yer verilmiştir (Kurtis, 2000).

* Avustralya Eğitim Mayer Komitesi, iş gücünün çalışma hayatı ve uluslararası pazar ortamında rekabet edebilmesi ve bu rekabet ortamında verimliliğini artırabilmesi üzerine bir takım önemli beceriler belirlemiştir. Avustralya Eğitim Mayer Komitesi istihdam edilebilirlik becerilerini “Anahtar Yetkinlikler” (Key Competencies) olarak tanımlamıştır (The Mayer Committee Report, 1992).

*Ülkemizde ise “Ortak Beceriler” olarak isimlendirilmiş olan beceriler istihdama yönelik temel beceriler olarak değerlendirilmektedir. Özellikleri ise, eğitim müfredatı ile öğrencilerin kazanması gereken beceriler olmalarıdır. Müfredatta, öğrencilere kazandırılacak 8 ortak beceri oluşturulmuştur. Bunlar; eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, iletişim, araştırma ve sorgulama, problem çözme, bilgi teknolojilerini kullanma, girişimcilik, Türkçeyi doğru, etkili ve güzel kullanma becerileri olarak tanımlanmıştır (MEB, 2006).

Ülkeler yayınlamış oldukları raporlar ile birlikte bu raporların işverenler, çalışanlar, yeni mezunlar ve aileler için önemli olduğunu da belirtmişlerdir. Bu becerilerin hangi türden olursa olsun her mesleğe uygulanabilir oluşunu, bu beceriler ile birlikte bağların ötesine geçmeyi hedeflediklerini, bu becerilerin işverenlerin en çok aradıkları beceriler olduğunu, istihdama giden yolu açtığını, kariyer başarısı sağladığını, işgücünün uluslararası alanda rekabet edebilmesi için gerekli önemli beceriler olduğunu, ülkelerin refah seviyelerinin artırılması için önemli olduklarını belirtmişlerdir. Bu nedenle günümüzde beceri kazanımı özellikle de istihdam edilebilirlik açısından önemli bir hale gelmiştir.

2.1. İstihdam Edilebilirlik Becerilerinin Kazandırılması Uygulamaları

İstihdam edilebilirlik becerilerinin öğrencilere kazandırılması çalışanların ve örgütlerin çalışma hayatında rekabet edebilir durumda olmaları üzerinde etkilidir (Enslin, 2008). Günümüz çalışma hayatında yaşanan değişimler ve gelişmeler istihdam edilebilirlik becerilerinin çalışma hayatı öncesi kazanılmış olmasını gerektirmekte ve işveren tarafından tercih edilebilirliği artırmaktadır (Brewer, 2013).

İstihdam edilebilirlik becerilerinin öğrencilere kazandırılması konusundaki uygulamalar;

Okul-sanayi iş birliği, eğitimde demokratik stratejilerin benimsenmesi, öğretmen öğrenci arasındaki etkileşim, sınıfın iş ortamına benzer şekilde düzenlenmesi, öğretmenlerin öğrencilerden yüksek beklenti içerisinde olmaları, öğrencilerin müfredat dışı etkinlikler içerisinde yer almaları olarak tanımlanabilmektedir.

İstihdam edilebilirlik becerilerinin öğrencilere kazandırılması konusunda ilk önemli uygulama “**Okul-Sanayi İş Birliği**”nin sağlanmasıdır. Okul-Sanayi işbirliği, okul ve sanayinin ortak hedeflere yönelik oluşumunun endüstriye dayalı olan eğitimidir (Koşan, 2003). İyi tasarlanmış okul-sanayi iş birlikleri, tüm grupların ihtiyaçlarını göz önünde bulundurmakta, tarafların birbirleri ile olan etkileşimini arttırmakta ve uygulamayı her bir tarafa da fayda temelinde daha etkili hale getirmektedir (Aycan vd., 2012). Paydaşları; öğrenciler, okul ve çalışma hayatı olarak belirtmek mümkündür. Okul Sanayi işbirliği **öğrenciye**; mesleki beceriler kazandırır, onun teori ve

pratiği bütünleştirmesini sağlar, öğrencinin iş bulma olanağını artırır, okuldan çalışma hayatına geçişte uyumu kolaylaştırır, öğrenciye gelir sağlar, öğrenci olumlu tutum ve davranışlar geliştirir, özgüveni artır. **Okul açısından;** mesleki eğitim programının daha gerçekçi ve verimli koşullarda yürütülmesini sağlar, bu sayede teknolojik gelişmeler yakından izlenmiş olur, eğitim programları endüstrinin gereksinimlerine göre yenilenir, gelişir. **Çalışma hayatı için,** daha sonra tam zamanlı olarak işe alımla ilgili önceden denenmiş olur, işyerinde eğitim süresini ve masrafları azaltır.

İstihdam edilebilirlik becerilerinin öğrencilere kazandırılmasında ikinci önemli uygulama; **“Eğitimde Demokratik Stratejilerin”** benimsenmesidir (Robbinson, 2000; Ünal, 2001; Cotton, 1993). Yapılan araştırmalar, demokratik öğretim stratejilerinin öğrencilerin işe karşı tutumlarını ve çalışan sorumlulukları ile ilgili bilinçlerini arttırdığını göstermektedir. Rol oynama/simülasyon, problem çözme, ekip tartışması gibi stratejiler yalnızca tek bir sonuç desteklemediği, öğrencileri kendi tutumlarını keşfetme konusunda cesaretlendirdiği için doğasında demokratiktir. Demokratik stratejilerin zıttı, **“Aşılmacı Öğretim Stratejisi”**dir. Bu stratejide öğrenci katılımı en alt düzeyde olup soru sorma söz konusu değildir. Ayrıca öğretmenin rolü ders anlatma ve ödül odaklı gerçekleşmekte olup, öğrencilerin iletişim ve paylaşım odaklı cesaretlerini kırıcı nitelik taşımaktadır (Gregson, 1992). Eğitim sürecinde öğrencilere demokratik stratejilerle yaklaşan öğretmenler ve uygulamalar istihdam edilebilirlik becerilerinin kazandırılmasında daha başarılı öğretmenler ve öğrenciler yaratmaktadır (Cotton, 1993).

“İstihdam edilebilirlik becerilerinin kazandırılmasında üçüncü önemli uygulama **“Öğretmen ve Öğrenci Arasındaki Etkileşim”**dir” (Ünal, 2001: 33). Öğrencilere bilgi aktarmanın yanı sıra rehber de olabilen öğretmen özellikle öğrencilerin kişisel öğrenme sorumluluklarını almaları üzerinde etkili olmaktadır (Stasz vd., 1993). “Ayrıca aktif ve öğrenci merkezli öğretim metodolojileri öğrenciler tarafından içeriğin daha etkili bir şekilde öğrenilmesine ve öğrencilerin yüksek düzeyde eleştirel ve analitik düşünme becerilerinin gelişmesini sağlar” (Jayaram ve Engman, 2014: 226). Bu noktada, eğitim sürecinde, öğrencilere çalışma ortamıyla ilgili belirli bir durum örnek olay şeklinde verilerek bunları öğretmen rehberliğinde tartışmaları sağlanabilir. Bir sonraki aşamada öğrencilerden, tartışmada elde ettikleri bilgileri ve önerilerini rol oynama yöntemiyle canlandırarak kendilerini olayın ve sürecin içine dahil etmeleri sağlanabilir. Rol oynama ile birlikte grup tartışması, takım çalışması, vaka çözümlemesi gibi farklı yöntemlerde kullanılabilir. Nitekim düz anlatım yolu ile kazanılamayan beceriler rol oynama ile kazandırılırken, rol oynamanın güdüleyici etkisinden de yararlanır (Gregson, 1992).

İstihdam edilebilirlik becerilerinin kazandırılmasında dördüncü önemli uygulama; **“Sınıfın İş Ortamına Benzer bir Şekilde Düzenlenmesidir.** Bireylerin çalışma ortamlarına benzeyen araç-gereçlerin olduğu bir ortamda eğitim görmeleri işyeri olgunluğu kazanmaları üzerinde etkilidir. Bu ortamda öğrenciler kendilerinden beklenen çalışma alışkanlıklarını, tutum ve davranışları; bunların önemi ve kapsamını anlarlar. Sınıf ortamı her türlü işyeri koşullarını, beklentilerini ve kurallarını içerir.

Çalışma ortamında “eğitilenler”, “çalışanlar” olarak kabul edilirler (Bhaerman ve Spill, 1988).

Öğrencilere istihdam edilebilirlik becerilerinin kazandırılmasında beşinci önemli uygulama **“Öğretmenlerin Öğrencilerden Yüksek Beklenti İçerisinde Olmaları”** dır (Robbinson, 2000: 3). Yüksek beklenti ve öğrencilerle paylaşılmış olması öğrencilerin istihdam edilebilirlik becerileri ile donatılarak mezun edilmelerini sağlamaktadır (Lankard, 1990; Stasz vd., 1990, 1993’dan aktaran Ünal, 2001). Beklenti düşüklüğü doğal olarak çaba ve başarı düşüklüğü ile beceri gelişiminin gerçekleşmemesi sonucunu getirebilmektedir. Böylece, sorumluluk sahibi öğrencilerin yaratılması gerçekleşebilmektedir. Bu nokrada özellikle gerçek çalışma ortamında işverenlerin çalışanlardan beklediği temel becerilere ilişkin özelliklerden dakik olma, karar verme ve ekip çalışmasının gerçekleştirilmesi konusundaki gereklilikler öğretmenler tarafından öğrencilere aktarılan aynı zamanda çalışma hayatının yüksek beklenti konularını oluşturmaktadır (Cotton, 1993).

İstihdam edilebilirlik becerilerinin kazandırılmasında altıncı önemli uygulama, **“Öğrencilerin Müfredat Dışı Etkinlikler İçerisinde Yer Alması”**dir (SCANS, 1991: 5). Öğrenci toplulukları, çeşitli dernekler, izcilik kulübü, müzik ve sanat kulüpleri gibi oluşumlar bu faaliyetler arasında gösterilebilir. Öğrencilerin ekip çalışması, liderlik ve diğer kişiler arası beceriler konusunda yetkin hale gelmeleri müfredat dışı faaliyetler ile daha etkin bir şekilde gerçekleştirilebilmektedir (Baker ve Henson, 2010).

1.3. Anlaşmazlık Çözümü, Müzakere ve Akran Arabuluculuk Eğitimleri ile İstihdam Edilebilirlik Becerilerinin Kazandırılması

Anlaşmazlık Çözümü, Müzakere ve Akran Arabuluculuk eğitim programları; öğrencilere kendi aralarında yaşadıkları anlaşmazlıkları diyalog yolu ile barışçıl bir biçimde çözme imkânı sağlayan ve bu amaca yönelik öğrencilere anlaşmazlıkları çözmeye ilişkin beceri ve tutumları kazandırmayı hedefleyen eğitim programlarıdır. “Okul öncesi dönemden başlanılarak çocuklara birisi konuşurken nasıl dinlenmesi gerektiği, problem meydana geldiğinde problem ile nasıl başa çıkılabileceği, oyunlaştırılmış anlaşmazlık çözümü eğitim programları ile öğretilebilir/öğrenilebilir” (Koruklu ve Aysan, 2004: 3). Nitekim bu tür eğitim programları, anlaşmazlıkların etkili bir şekilde yönetilmesine dayalı olarak ulaşılan olumlu sonuçlar elde edilebilme felsefesi üzerine oturtulmaktadır (Stevahn vd., 2002). Programın hedefi kişiler arası anlaşmazlığın doğal olduğunu ve farklı teknikler kullanılarak çözülebileceğini anlatmanın ve öğretmenin yanı sıra özellikle öğrencilerin yarattıkları sorunları yüz yüze yapıcı ve barışçıl olarak çözebileceklerini uygulamalı olarak öğretmek ve gerekli düşünce ile davranış değişikliğini sağlatabilmektir (Schrumpf vd., 2007). Program “anlaşmazlık çözümü, iletişim becerileri (etkin dinleme, yeniden yapılandırma, ben dili iletileri, empati), öfke yönetimi, müzakere becerileri, arabuluculuk süreci ve sürecin uygulanmasına yönelik modüllerden oluşmaktadır” (Koruklu, 2006: 19). Eğitim programı sayesinde, akran arabulucu olarak yetiştirilmek üzere seçilmiş öğrenciler; etkin bir dinleme, kendilerine verilen yanıtı açık bir şekilde yansıtma ve özetleme becerilerini geliştirebilmektedir.

Anlaşmazlığın tarafları ise anlaşmazlıklarını yapıcı bir şekilde çözmeye ve empati kurma becerilerini öğrenebilmektedir.

Anlaşmazlık Çözümü, Müzakere ve Akran Arabuluculuk Eğitim Programları disiplin programlarından farklıdır. Disiplin programları öğrencilere ceza verilmesi ile ilgili olan bir gerçekliktir. Öğrencilere sorun çözmeye davranışlarını öğretmez, onların dışsal güçlere göre kendilerinden beklenen davranışları yerine getirmelerini, itaatkâr birey olarak yetişmelerini sağlar. Uygulamada ise akran arabuluculuk eğitim programları disiplinden daha etkilidir (Schumpf vd., 2007). Anlaşmazlık Çözümü, Müzakere ve Akran Arabuluculuk Eğitim Programları arabulucu adayı olarak seçilmiş öğrencilere ve anlaşmazlığın taraflarına bazı önemli beceriler kazandırır. Lane ve McWhirter (1992), akran arabuluculuk eğitim programlarında öğrenilen becerileri, hayatta kalma becerileri olarak tanımlamıştır. Arabuluculuk becerileri farklılıklarımıza ilişkin farkındalık sağlamanın yanı sıra etkin dinleme, eleştirel düşünme ve ben dilini kullanma becerilerini kapsamaktadır. Program ile öğrencilere bu becerileri arabuluculuk sürecine nasıl dahil edecekleri ve süreçte başarılı bir şekilde nasıl kullanacakları öğretilmektedir (Schumpf vd., 2007). Bu sayede çalışma hayatına ve çalışma hayatındaki çok yönlü ilişkilere hazırlanırlar.

3. Yöntem

Yöntem bölümünde; araştırmanın deseni, evren/örneklemi, hipotezleri, veri toplama araçları, kullanılan ölçekler, uygulama ile verilerin analizlerine yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Deseni

Araştırma, “Anlaşmazlık Çözümü, Müzakere ve Akran Arabuluculuk Eğitimi”nin bir grup meslek lisesi öğrencisinin iletişim ve duygusal empati becerisine olan etkisinin incelendiği “kontrol gruplu ön test-son test modeline” uygun deneysel bir çalışmadır. Akran arabulucu olarak seçilen öğrenciler deney grubuna alınmış, arabulucu sayısı kadar öğrenci kontrol grubuna alınmıştır. Arabulucu öğrenciler deney grubuna alındığı ve seçkisiz atama yapılmadığı için çalışmada “Yarı Deneysel” desen kullanılmıştır. Seçkisiz atama yönteminde deney ve kontrol grubuna denekler seçkisiz (yansız) bir biçimde atanır (Büyüköztürk vd., 2008). Yarı deneysel desen gerçek deneme modellerinin gerektirdiği kontrollerin sağlanmadığı ya da yeterli olmadığı birçok durumda kullanılır. Genel anlamda yarı deneysel desen olabilenin en iyisi olarak değerlendirilir. Bazı kontrol güçlüklerine bakılarak bunları kullanmaktan vazgeçmek yerine, sınırlılıklarını önemle dikkate almak kaydı ile gerçek deneme modellerinin uygulanmadığı durumlarda büyük ölçüde yarı deneysel desen kullanılır. Bilhassa toplum bilimlerinde gerçekleştirilen alan çalışmalarında bu modelin kullanılma olasılığı yüksektir (Karasar, 2011).

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, 3 yıldır Anlaşmazlık Çözümü, Müzakere ve Akran Arabuluculuk modelini uygulayan ve İzmir ili Buca ilçesinde yer alan bir meslek lisesinin öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırma içerisinde yer alan denekler, Buca Mesleki ve Endüstri Teknik Anadolu

Lisesinde eğitim gören öğrencilerdir. Örneklem olarak 151 öğrenci yer almaktadır. Öğrencilerin yaşları 15-16 arasında değişmekte olup orta sosyo ekonomik düzeydeki ailelerden gelmektedirler. 69'u (%45,69) deney grubunu, 82 öğrenci (%54,31) kontrol grubunu oluşturmaktadır. Deney grubuna 9. ve 10. sınıflara devam eden ve arabulucu olarak seçilmiş öğrencilerden gönüllü olanlar, kontrol grubuna ise aynı sınıflardan araştırmaya gönüllü olarak katılmak isteyen ve arabulucu olarak seçilmemiş 9. ve 10. sınıf öğrencileri alınmıştır.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veriler meslek lisesi 9. ve 10. sınıfa uygulanan iki ölçek aracılığı ile toplanmıştır. Birinci ölçek öğrencilerin iletişim ve empati becerilerini ölçmek için Ersanlı ve Balcı (1998) tarafından geliştirilmiş olan “İletişim Becerileri Envanteri”, ikinci ölçek ise öğrencilerin empati becerilerini ölçmek için Caruso ve Mayer (1998) tarafından geliştirilmiş olan “Duygusal Empati Ölçeğidir”.

İletişim Becerileri Envanteri (İBE), Ersanlı ve Balcı tarafından oluşturulmuştur. Envanter, 3 faktör ve 45 maddeden oluşmaktadır. Faktörler; zihinsel, duygusal ve davranışsal olarak adlandırılmıştır. Envanterin güvenilirlik kat sayısı .64 olarak bulunmuştur. Ölçeğin iç tutarlılığı belirlemek .72'dir (Ersanlı ve Balcı, 1998).

Duygusal Empati Ölçeği (DEÖ), Caruso ve Mayer (1998) tarafından geliştirilmiştir ve Totan ve Şahin tarafından Türkçeleştirilmiştir (Totan ve Şahin, 2012). Ölçekte, 6 alt grup bulunmaktadır. Bunlar; acı çekme, pozitif paylaşım, serzeniş, duygusal dikkat, başkaları hakkında hissedilenler ve duygusal etkilenme şeklinde belirlenmiştir. “Ölçeğin tüm sorularında likert tipi ölçek kullanılmış (1=tamamen katılmıyorum, 5=tamamen katılıyorum şeklinde) 30 adet soru bulunmaktadır. Tüm soruların toplam korelasyonu %31'in üzerinde olup, Cronbach alfa katsayısı 0.86'dır” (Totan ve Şahin, 2012: 445).

Ayrıca bu çalışmada öğrencilerin cinsiyet, yaş, sınıf, ekonomik düzey, bölüm, anne-baba bilgilerinden oluşan demografik bilgileri toplamak için araştırmacı tarafından geliştirilen kişisel bilgi formu kullanılmıştır.

3.4. Verilerin Toplanması

Araştırmanın uygulama sürecine 2014-2015 eğitim-öğretim yılının birinci yarı döneminde başlanmıştır. Öncelikle haftası deney ve kontrol grubunda yer alan öğrencilere veri toplama aracı olarak belirlenen DEÖ ve İBE ön test olarak uygulanmıştır. Branş öğretmenlerinin desteği alınarak 2014-2015 eğitim-öğretim yılının birinci yarı dönemi sonu, ikinci yarı döneminin ortasına kadar deney grubunda yer alan akran arabulucu öğrenciler 15 haftada 30 ders saati eğitim almışlardır. Bu süreç içerisinde kontrol grubu öğrencileri Anlaşmazlık Çözümü, Müzakere ve Akran Arabuluculuğu ile ilgili herhangi bir eğitim almamışlardır. 2014-2015 eğitim-öğretim yılının ikinci yarı dönemi sonunda deney ve kontrol gruplarına son testler uygulanmıştır. Arabulucu olarak seçilen öğrenciler örnek ve rol oynama tekniklerine dayanan bir eğitimden geçmişlerdir. Çalışmada akran arabuluculuk modeli uygulamasında bir grup öğrencinin eğitim aldığı kadre yaklaşımı benimsenmiştir.

3.5. Verilerin Analizi

İletişim Becerileri ve Duygusal Empati ölçeği ile 151 kişiden toplanan verilerin istatistikî analizine, SPSS (Statistical Package for Social Sciences) 15.0 ile frekans analizi, çapraz tablo ile parametrik testlerden T-testi uygulanmıştır.

4. Bulgular

Bu bölümde, demografik değişkenlere ve ölçeklere ilişkin veriler değerlendirilmiştir.

4.1. Demografik Değişkenlere Göre Sonuçlar

Araştırma kapsamına giren öğrencilerin yaşları 15-16 arasında değişmekte olup orta sosyo ekonomik düzeyde yer almaktadırlar. 69 öğrenci (%45,69) deney grubunu, 82 öğrenci (%54,31) kontrol grubunu oluşturmaktadır.

Cinsiyet dağılımı olarak değerlendirildiğinde, deney grubunda 13 kız (%48,1), 56 erkek (%45,2); kontrol grubunda 14 kız (%51,9), 68 erkek (%54,8) bulunmaktadır. Araştırma kapsamında deney ve kontrol grubunu oluşturan kızların sayısı 27 (%100,0), erkeklerin sayısı 124 (%100,0)'dür. Sayısal fark, Endüstri ve Meslek Lisesi'nin karakteristik özelliği olan erkek öğrenciler tarafından tercih edilmesinin bir yansıması olarak değerlendirilebilir.

Sınıf bazında ele alındığında, 9. sınıf deney grubu öğrencileri 38 (%43,7), kontrol grubu öğrencileri 49 (%56,3) kişi iken 10. sınıf deney grubu öğrencileri 31 (%48,4), kontrol grubu öğrencileri ise 33 (%51,6) kişidir.

Araştırmaya katılan öğrencilerden bölümünü henüz seçmeyen yani 9.sınıf öğrencilerinin 38'i (%43,7) deney grubunda, 49'u (%56,3) kontrol grubunda yer almaktadır. 10. sınıf öğrencilerinden Elektrik-Elektronik bölümünü seçenlerin 20'si (%48,8) deney grubunda, 21'i (%51,2) kontrol grubunda yer alırken Matbaa bölümü öğrencilerinin 5'i (%55,6) deney grubunda, 4'ü (%44,4) kontrol grubunda yer almakta olup Bilişim bölümü öğrencilerinin ise, 6'sı (%42,9) deney grubunda, 8'i (%57,1) kontrol grubunda yer almaktadır.

Tablo 1. Deney ve Kontrol Grubu Erkek Öğrencileri İBE Sonuçları

	Grup	Ort.	Ss	T	Sd	P
Ün Tes +	Deney	2.4319	0.3624	-	122	0.642
	Kontrol	2.4620	0.3545	0.466		
Son Tes +	Deney	2.4475	0.3888	-	122	0.815
	Kontrol	2.4646	0.4216	0.235		
Fark	Deney	-0.0060	0.2591			
	Kontrol	-0.0026	0.3866	3.659	122	0.042

Anne-babanın sağ olma durumuna göre analiz edildiğinde, 9.sınıf öğrencilerinden anne ve babası sağ olanların 35'i (%42,7) deney grubunda, 47'si (%57,3) kontrol grubunda; annesi sağ babası vefat etmiş olanların 3'ü (%75) deney grubunda, 1'i (%25) kontrol grubunda yer almıştır. 9.sınıf öğrencilerinin babası sağ ve annesi vefat etmiş olan hiçbir

deney grubu öğrencisi bulunmamaktadır. Buna karşılık 9. sınıf kontrol grubu öğrencilerinden sadece 1 (%100) öğrencinin babası sağ ve annesi vefat etmiştir. 10. sınıf öğrencilerinden anne ve babası sağ olanların 29'u (%48,3) deney grubunda, 31'i (%51,7) kontrol grubunda; annesi sağ babası vefat etmiş olanların tamamı deney grubunda; baba sağ anne vefat etmiş olanların tamamı kontrol grubunda; anne ve babası vefat etmiş olanların tamamı kontrol grubunda yer almaktadır. Bir diğer ifade ile 9. ve 10. sınıf öğrencilerinin çoğunun anne ve babasının sağ olduğu söylenebilir.

Anne ve babanın birlikte yaşama durumu, 9. sınıf öğrencilerinde 31'i (%43,7) deney grubunda, 40'ı (%56,3) kontrol grubunda olacak şekilde oluşmuştur. Anne ve babası ayrı yaşayan öğrencilerin 5'i (%62,5) deney grubunda, 3'ü (%37,5) kontrol grubunda; annesi başkası ile babası yalnız yaşayanların 1'i (%50) deney grubunda, 1'i (%50) kontrol grubunda; babası başkası ile annesi yalnız yaşayanların tamamı deney grubunda; hem annesi hem babası başkası ile yaşayanların tamamı kontrol grubunda yer almıştır.10. Sınıf öğrencilerinden anne babası birlikte yaşayanların 26'sı (%51) deney grubunda, 25'i (%49) kontrol grubunda; anne ve babası ayrı yalnız yaşayanların tamamı kontrol grubunda; annesi başkası ile babası yalnız yaşayanların tamamı deney grubunda; babası başkası ile annesi yalnız yaşayanların tamamı deney grubunda; her ikisi de başkaları ile yaşayanların tamamı kontrol grubunda yer almaktadır. 9. ve 10. sınıf öğrencilerinin çoğunluğunun anne ve babası birlikte yaşamaktadır.

9. sınıf öğrencilerinden, anne ve babası birlikte yaşayanların 30'u (%42,9) deney grubunda, 40'ı (%57,1'i) kontrol grubunda; annesi ile birlikte yaşayanların 6'sı (%54,5) deney grubunda, 5'i (%45,5) kontrol grubunda; babası ile birlikte yaşayanların tamamı kontrol grubunda; akrabaları ile yaşayanların tamamı deney grubunda, diğer kişilerle yaşayanların tamamı deney grubunda yer almıştır. 10. sınıf öğrencilerinden anne ve babası ile birlikte yaşayanların 24'ü (%49) deney grubunda, 25'i (%51) kontrol grubunda; annesi ile yaşayanların 3'ü (%30) deney grubunda, 7'si (%70) kontrol grubunda; babası ile yaşayanların 2'si (%66,7) deney grubunda, 1'i (%33,3) kontrol grubunda; diğer kişilerle yaşayanların tamamı deney grubunda yer almaktadır. 9. ve 10. sınıf öğrencilerinin çoğunluğunun anne ve babası ile yaşadığı görülmektedir.

4.2. Deney ve Kontrol Gruplarında İletişim ve Duygusal Empati Becerilerine Yönelik Bulgular

Analizler sonucunda deney ve kontrol gruplarında iletişim ve empati becerilerine yönelik sonuçlardan erkek öğrenciler için İletişim Becerileri (Tablo 1) konusunda kız öğrenciler için ise, Duygusal Empati (Tablo 4) konusunda istatistikî olarak anlamlı fark elde edilmiş ve bulguları paylaşılmıştır.

Erkek öğrenciler de İletişim Becerileri Envanteri sonuçları açısından her iki grup için hem ön test hem de son test puan ortalamaları arasında anlamlı fark elde edilememiştir (Tablo 1). Anlamlı düzeyde bir fark grupların fark (kazanç) puanları karşılaştırıldığında elde edilmiştir [**t=3.659, p=0.042<0.05**]. Sonuca göre, deney grubundaki erkek öğrencilerin iletişim becerileri, kontrol grubundaki erkek öğrencilere göre daha yüksektir. **Hipotez 1 kabul edilmiştir.**

Deney ve kontrol gruplarına ait puanlar eşleştirilmiş (paired) t-testi ile karşılaştırılmış deney grubu için istatistiksel olarak anlamlı [$t=2.658$, $p=0.009<0.05$] düzeyde bir fark bulunmuştur. Deney grubundaki erkek öğrencilerin eğitimi aldıktan sonra iletişim becerilerinin arttığı gözlemlenmiştir (Tablo 2). Kontrol grubu için anlamlı düzeyde fark bulunamamıştır [$t=1.01$, $p=0.158>0.05$] (Tablo 3).

Tablo 2. Deney Grubu Erkek Öğrencileri İBE Ön Test ve Son Test

	Grup	Ort.	Ss	T	Sd	P
Deney Grubu	Ön Test	2.46205	0.35458	2.658	55	0.009
	Son Test	2.46466	0.42161			

Tablo 3. Kontrol Grubu Erkek Öğrencileri İBE Ön Test ve Son Test

	Grup	Ort.	Ss	T	Sd	P
Kontrol Grubu	Ön Test	2.4564	0.21545	1.01	67	0.158
	Son Test	2.4512	0.6464			

Kız öğrenciler için Duygusal Empati Ölçeği'nin sonuçları açısından her iki grup için hem ön test hem de son test puan ortalamaları arasında anlamlı fark elde edilememiştir. Anlamlı düzeyde bir fark grupların fark (kazanç) puanları karşılaştırıldığında elde edilmiştir [$t=2.342$, $p=0.027<0.05$] (Tablo 4). Sonuca göre, deney grubundaki kız öğrencilerin empati düzeylerinin, kontrol grubundaki kız öğrencilere göre daha yüksek olduğu söylenebilir. **Hipotez 2 kabul edilmiştir.**

Tablo 4. Deney ve Kontrol Grubu Kız Öğrencileri DEÖ Sonuçları

	Grup	Ort.	Ss	T	Sd	P
Ön Test	Deney	3.1313	0.5811	-1.592	25	0.124
	Kontrol	3.4031	0.2573			
Son Test	Deney	3.4312	0.2435	1.216	25	0.236
	Kontrol	3.1759	0.6896			
Fark	Deney	-0.2719	0.5266	-2.342	25	0.027
	Kontrol	0.2271	0.5766			

Deney ve kontrol gruplarına ait puanlar eşleştirilmiş (paired) t-testi ile karşılaştırılmış deney grubu için istatistiksel olarak anlamlı [$t=2.658$, $p=0.009<0.05$] düzeyde bir fark bulunmuştur. Deney grubundaki erkek öğrencilerin eğitimi aldıktan sonra iletişim becerilerinin arttığı gözlemlenmiştir (Tablo 2). Kontrol grubu için anlamlı düzeyde fark bulunamamıştır [$t=1.01$, $p=0.158>0.05$] (Tablo 4).

Ayrıca hem deney grubuna hem de kontrol ait ön test ve son test puanları eşleştirilmiş (paired) t-testi ile karşılaştırılmıştır. İstatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir fark olmadığı bulunmuştur (Tablo 5) (Tablo 6).

Tablo 5. Deney Grubu Kız Öğrencileri DEÖ Ön Test ve Son Test

	Grup	Ort.	Ss	T	Sd	P
Deney Grubu	Ön Test	3.1313	0.5811	-1.656	12	0.110
	Son Test	3.4312	0.2435			

Tablo 6. Kontrol Grubu Kız Öğrencileri DEÖ Ön Test ve Son Test

	Grup	Ort.	Ss	T	Sd	P
Kontrol Grubu	Ön Test	3.1313	0.5811	-1.023	12	0.163
	Son Test	3.4312	0.2435			

5. Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Çalışmada Anlaşmazlık Çözümü, Müzakere ve Akran Arabuluculuk eğitim programı gibi müfredat dışı bir eğitim faaliyetinin meslek lisesi öğrencilerine çalışma hayatının gerektirdiği becerileri kazandırma fonksiyonuna yer verilmiştir. Bu doğrultuda Anlaşmazlık Çözümü, Müzakere ve Akran Arabuluculuk eğitimi alan ve almayan öğrenciler arasında iletişim ve empati becerileri açısından fark var mıdır sorusuna cevap aranmıştır. Uygulama İzmir İli Buca İlçesi'nde 3 yıldır Anlaşmazlık Çözümü, Müzakere ve Akran Arabuluculuk eğitimi verilen Buca Mesleki ve Endüstri Teknik Anadolu Lisesi'nde eğitim gören 9. ve 10. sınıf olmak üzere toplam 151 öğrenci üzerinde gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın hipotezlerini test etmek üzere deney ve kontrol gruplarının kendi aralarında ön test ve son test değişimleri incelenmiştir. Deneklerden toplanan verilere istatistiksel paket programı olan SPSS 15.0 ile frekans analizi, çapraz tablo ve parametrik testlerden t-testi uygulanmıştır.

Araştırmanın ilk hipotezi "Deney ve kontrol grubu erkek öğrencilerin iletişim becerileri arasında fark vardır" şeklinde oluşturulmuştur. Deney ve kontrol gruplarının ön test ve son test puan ortalamaları karşılaştırıldığında anlamlı düzeyde bir fark saptanmamıştır. Deney ve kontrol gruplarının fark (kazanç) puanları karşılaştırıldığında deney grubu lehine anlamlı düzeyde bir fark bulunmuştur. Bu fark eğitim alan erkek öğrencilerden kaynaklanmaktadır. Kontrol grubu için yapılan ön test ve son test aritmetik ortalama tablosunda kontrol grubu öğrencilerinin iletişim beceri puanlarının düşük olduğu görülmüştür. Bu nedenle Anlaşmazlık Çözümü, Müzakere ve Akran Arabuluculuk eğitiminin erkek öğrencilerin iletişim beceri düzeyleri üzerinde etkili olduğu belirtilebilmektedir ve ilk hipotez kabul edilmiştir. Benzer sonuca Bickmore'un (1993) gerçekleştirdiği araştırmada rastlanmaktadır. Buna göre arabuluculuk eğitim programının yüksekokulda eğitim gören öğrencilerin iletişim becerileri üzerinde etkili olduğu bulunmuştur (Aktaran, Koruklu, 2003: 72). Day ve arkadaşlarının gerçekleştirmiş olduğu araştırmada

anlaşmazlık çözümü eğitim programının öğrencilerin iletişim becerileri üzerinde etkili olduğu bulunmuştur (1985: 306-307). Palmer ve Roessler'in gerçekleştirdiği araştırmada kendini koruma ve anlaşmazlık çözme eğitim programı öğrencilerin iletişim becerileri üzerinde olumlu yönde artışa neden olmuştur (2001: 42). Ülkemizde gerçekleştirilen araştırmada Koruklu (2003: 72), arabuluculuk eğitiminin bir grup üniversite öğrencisinin iletişim becerileri üzerindeki etkisini incelediği araştırmada, öğrencilerin iletişim becerilerinin anlamlı düzeyde arttığını bulmuştur. Araştırmada elde edilen bulgu, önceki araştırmada elde edilen bulgular ile tutarlıdır.

Araştırmanın ikinci hipotezi "Deney ve kontrol grubu kız öğrencilerinin empati becerileri arasında fark vardır" şeklindedir. Deney ve kontrol gruplarının ön test, son test puan ortalamaları karşılaştırıldığında anlamlı düzeyde bir fark saptanamamıştır. Deney ve kontrol gruplarının fark (kazanç) puanları karşılaştırıldığında deney grubu lehine anlamlı düzeyde bir fark olduğu sonucuna ulaşılmıştır ve bu fark deney grubundan kaynaklanmıştır. Araştırmanın ikinci hipotezi de desteklenmiştir. Benzer sonuçlar, farklı araştırmalarda da elde edilmiştir. Sağkal (2011: 109)'ün gerçekleştirmiş olduğu araştırmada da Barış Eğitim Programının kız öğrencilerin deneysel işlem öncesi empati puan ortalamasının deneysel işlem sonrasında yükseldiği bulunmuştur. Türk (2008: 122)'ün tez çalışmasında da müzakere ve arabuluculuk eğitim programı kız öğrencilerin empati beceri düzeyleri üzerinde etkili olduğu sonucu elde edilmiştir. Türnüklü ve arkadaşlarının (2009: 22) gerçekleştirdiği araştırmada ise anlaşmazlık çözümü ve akran arabuluculuk eğitim programı kız öğrencilerin empati beceri düzeyleri üzerinde etkili olmadığı bulunmuştur. Benzer şekilde, Waldon (2015) tarafından gerçekleştirilen bir araştırmada Amerika Birleşik Devletleri'ndeki bir lisede Anlaşmazlık Çözümü eğitim programının akran arabulucular üzerindeki etkisi incelenmiştir. Araştırmaya 30 arabulucu öğrenci dâhil edilmiş ve veriler öğrenciler ile yapılan görüşme sonuçlarına göre değerlendirilmiştir. Sonuçlara göre, arabulucu olarak görev yapan öğrenciler; arabuluculuğun dinleme becerilerini ve diğer insanlara karşı empati kurabilme becerilerini geliştirdiğini belirtmişlerdir. Aynı zamanda diğer öğrencilere yardım edebildikleri için mutlu olduklarını da vurgulamışlardır. Tüm arabulucu öğrenciler, anlaşmazlık çözümü eğitim programında akran arabulucu olarak görev almanın kendilerinde dinleme, konuşma, sabırlı olma, öz-farkındalık gibi becerileri geliştirdiğini de ifade etmişlerdir. Benzer şekilde Devegogd ve diğerlerinin (2016) gerçekleştirmiş olduğu başka bir araştırmada, beş ilkokul ve iki ortaokul ile çalışılmıştır. Araştırmaya katılan tüm arabulucu öğretmenler ve bu öğretmenlerin öğrencileri (45 öğrenci) anlaşmazlık çözümü ile arabuluculuk eğitimi almıştır. Elde edilen sonuçlara göre arabulucu öğrencilerin empati beceri düzeyleri ve bilişsel perspektif alma becerilerinde, arabuluculuk eğitimi almadan önceki durumlarına göre önemli ölçüde artış olduğu gözlemlenmiştir. Arabuluculuk eğitimi almayan öğrencilerin empati beceri düzeyleri ve bilişsel perspektif alma becerilerinde artış söz konusudur. Crawford (2013) ise doktora tez araştırmasında akran arabuluculuğu temel alınarak düzenlenmiş olan şiddet önleme programının 6. sınıf arabulucu öğrencileri üzerindeki etkilerini incelemiştir. Araştırmaya katılanlar anlaşmazlık yaşayan tarafların çatışmalarına arabuluculuk yapmak üzere eğitim almışlardır. Araştırmaya katılabilmek için katılımcıların en

az bir çözülmemiş akran çatışmasına müdahil olmaları gerekmektedir. Araştırma da araştırmacı, anlaşmazlığın taraflarına vermiş oldukları arabuluculuk desteğinin öğrencilerin iletişim becerilerini geliştirdiğini saptamıştır.

Çalışmadan elde edilen sonuçlara göre, bazı öneriler oluşturulabilir:

- Anlaşmazlık Çözümü, Müzakere ve Akran Arabuluculuk eğitiminin ve uygulamalarının etkili bir şekilde gerçekleştirilebilmesi için okul yöneticilerinin, öğretmenlerin ve özellikle de psikolojik danışman ve rehber öğretmenlerinin desteğinin alınması ve eğitimin çalışma hayatı için hayati önemi konusunda farkındalık uyandırılması için çalışmalar yapılması gerekebilir.
- Anlaşmazlık Çözümü, Müzakere ve Akran Arabuluculuk Eğitim Programı, meslek liselerinde çalışma hayatının gerektirdiği istihdam edilebilirlik becerilerinin kazanımı olarak sosyal beceri eğitimine alternatif bir model olarak psikolojik danışman ve rehberlik öğretmenleri koordinatörlüğünde uygulanabilir.
- Sınırlı bir grup öğrenci yerine bütünsel bakış açısı ve yaklaşım ile programın olumlu etkilerinden daha fazla faydalanabilmek için Anlaşmazlık Çözümü, Müzakere ve Akran Arabuluculuk eğitimi Milli Eğitim Bakanlığı müfredat programına dâhil edilebilir. Çok sayıda öğrencinin eğitim alması ile hem okul içerisinde hem de gelecekte çalışma hayatındaki yansımalarına dayalı davranış değişiklikleri ile öğrenciden hareketle toplumsal bir dönüşüm sağlanması zamansal boyutta mümkün olabilir.
- Çalışma hayatında yöneticilerin zamanlarının büyük bir çoğunluğunu çalışanlar arasında yaşanan anlaşmazlıkları çözmek için harcadıkları göz önünde bulundurulduğunda, öğrencilerin Anlaşmazlık Çözümü, Müzakere ve Akran Arabuluculuk Eğitim programı sayesinde kazanacakları becerilerin çalışma hayatına ve işgücüne katkılarını göstermek, programın sürdürülebilirliğini sağlamak adına rehberlik servisleri tarafından işverenlere farkındalık sunumları gerçekleştirilebilir.
- Akran arabuluculuk sadece akranlar ya da okul sınırları ile kısıtlanacak bir etki alanına sahip olarak değerlendirilmemelidir. Kazanılan beceriler; yaş, zaman, mekân, konu, kişi, sınırlaması olmaksızın tıpkı nefes almak gibi her an ihtiyaç duyulabilecek ve olmazsa olmaz nitelikteki yaşam becerileridir. Herhangi yaş ve meslek sınırı olmaksızın bakılmaksızın, okuldan ayrılmış bireylere, ev hanımlarına ve emeklilere halk eğitim kursları aracılığı ile yaygın eğitim kapsamında da verilebilir.
- Öğrenciler hem İletişim Becerileri Envanterini hem de Duygusal Empati Ölçeğini ders arasında öğretmenlerinden izin alarak doldurmuşlardır. Öğrencilerin ders arasında anketleri doldurmaları ankete odaklanmaları üzerinde olumsuz etki yaratmış ve bu durum sonuca yansımış olabilir. Bu nedenle gelecekteki araştırmalar için anket uygulamasının, öğrencilerin kendilerini daha rahat hissettikleri zaman ve ortamda gerçekleştirilmesi denlenmelidir.
- Anlaşmazlık Çözümü, Müzakere ve Akran Arabuluculuk Eğitimine katılmış ve meslek lisesinden

mezun olmuş kişilerin iletişim bilgileri alınıp daha sonra bu öğrenciler ile eğitimde kazandıkları bilgi ve becerilerinin ne kadarını çalışma hayatında uyguladıklarını belirlemek için boylamsal çalışmalar yapılabilir. İşveren bakışı, çalışma arkadaşlarının görüşleri alınabilir.

Kaynakça

- Arensdorf, J. (2009). *The perception of employability skills transferred from academic leadership classes to the workplace: A study of the FHSU leadership studies certificate program*. Doctoral Dissertation. Manhattan: Kansas State University. Department of Curriculum and Instruction College of Education.
- Aycan, Z., Kılıç, B., Karataylıoğlu, M. I., Tuncer, A. E., Biricik, D. İkizer, E. G. ve Soylu, N. (2012). *Meslek eğitiminde başarılı okul-sanayi işbirlikleri: Ne çalışıyor? Neden çalışıyor?*, Meslek Eğitiminde Kalite için İş Birliği Projesi Raporu, Koç Holding ve Eğitim Girişimi Reformu, 1-52.
- Baker, G., ve Henson, D. (2010). Promoting employability skills development in a Research-Intensive University. *Education and Training*, 52(1), 62-75.
- Bhaerman, R. ve Spill, R. (1988). A dialogue on employability skills: How can they be thought. *Journal of Career Development*, 15(1), 41-52.
- Bickmore, K. (1993). Winning against violent environments: High school students are good teachers of peace. *Thresholds in Education*, 19(3), 34-35.
- Brewer, L. (2013). *Enhancing youth employability: What? why and how? Guide to core work skills. Skills and employability department. International Labour Organization*. www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/-ed_emp/---ifp_skills/documents/publication/wcms_213452.pdf , (17.06.2019).
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Carnevale, A. P., Gainer, L. J., Meltzer, A. S. ve Holland, S. L. (1988). Workplace basics: The skills employers want. *Training and Development Journal*, 42(10), 23-30.
- Caruso, D. R. ve Mayer, J. D. (1998). *A measure of emotional empathy for adolescents and adults*. Unpublished Manuscript.
- Cotton, K. (1993). Developing employability skills. *Northwest Regional Educational Laboratory: School improvement research series, VIII. Research Close-Up #15*. Portland, OR: NWREL.
- Cottrell, C. A. (2002). *A case study of disputant and mediator perception of a high school peer mediation program*. Doctoral Dissertation. Chicago/Illinois: The Faculty of the College of the Education.
- Crawford, D. L. (2013). *A case study of violence prevention in an elementary school*. College of Social and Behavioral Sciences of Social Sciences, Doctoral Dissertation. Minnesota.
- Çetinkaya, Ö. ve Alpaslan, A. M. (2011). Duygusal zekânın iletişim becerileri üzerine etkisi: üniversite öğrencileri üzerinde bir araştırma. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 16(1), 363-377.
- Day, R. C., Malarkey, J. M., Farhood, L. ve Abdennur, A. (1985). Toward conflict management in a civil war setting: a communication workshop for students at the American University of Beirut. *Journal of Counselling and Development*, 63(5), 306-307.
- Devegogd, K., Lane-Garon, P. ve Kralowec, C. A. (2016). Direct instruction and guided practice matter in conflict resolution and social emotional learning. *Conflict Resolution Quarterly*, 33(3), 279-296.
- Doğan, H. (1997). Mesleki teknik eğitimin yeniden yapılandırılması. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 30(1), 1-26.
- Enslin, P. O. (2008). *Developing the employability skills of medical assisting students in a vocational high school*. Doctoral Dissertation. North Carolina: Wilmington University. Education in Innovation and Leadership.
- Ersanlı, K. ve Balcı, S. (1998). İletişim becerileri envanterinin geçerlilik güvenirlik çalışması. *Türk Psikolojik ve Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(10), 7-12.
- Gregson, J. A. (1992). Effective pedagogical strategies for work attitudes instruction. *Journal of Industrial Teacher Education*, 29(3), 60-79.
- Jayaram, S. ve Engman, M. (2014). Developing skills for employability at the secondary level: Effective models For Asia. *Prospects*, 44(2), 221-233.
- Karasar, N. (2011). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Kocabaş, S. (2008). *AB'de mesleki eğitimin geleceği: yakın gelecek için hedefler politikalar ve stratejiler*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Yeditepe Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Koruklu, N. Ö. (2006). Eğitimde arabuluculuk ve okulda arabuluculuk sürecinin işleyişine ilişkin bir model. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20, 11-20.
- Koruklu, N. Ö. ve Aysan, F. (2004). Arabuluculuk eğitiminin empatik eğilim, iletişim ve çatışma çözme becerisine etkisi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15, 1-7.
- Koruklu, N. Ö. (2003). *Arabuluculuk eğitiminin iletişim ve çatışma çözme becerisine etkisi: Bir grup üniversite öğrencisi üzerinde çalışma*. Doktora Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Koşan, A. (2003). Eğitimde okul-endüstri işbirliği. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(1-2), 107-130.

- Kurtis, K. (2000). The employability skills profile, seven years on. *31*(2), 12-15. Ebscohost.http:// search.proquest.com/ docview/ 213739441/AC142D50F24D4BA4PQ/1?accountid=10527, (05.06.2017).
- McQuaid, R. W., Green, A. ve Donson, M. (2005). Introducing employability. *Urban Studies*, 42(2), 191-195.
- MEB İlköğretim Genel Müdürlüğü (2006). *İlköğretim 1-5. Sınıf Programları Tanıtım Kitapçığı*. Ankara.
- Muhamad, S. (2012). Graduate employability and transferable skills: A review. *advances in Natural and Applied Science*, 6(6), 882-885.
- NCVER National Center for Vocational Education Research (2008). *Vet glossary*. http://www.ncver.edu.au/publications/ 2029.html, (31.08.2015).
- Odabaşı, H. (2009). *360 derece iletişim*. İstanbul: Babıali Kültür Yayıncılık.
- Palmer, C. ve Roessler, R. T. (2001). Requesting classroom accommodations: self-advocacy and conflict resolution training. *Journal of Rehabilitation*, 66(3), 38-43.
- Poole, V. A., ve Zahn, D. K. (1993). Define and teach employability skills to guarantee student success. *Clearing House*, 67(1), 55-60.
- Rao, M. S. (2014). Enhancing employability in engineering and management students through soft skills. *Industrial and Commercial Training*, 46(1), 42-48.
- Robbinson, J. P. (2000). What are employability skills. *The Workplace*, 1(3), 1-3.
- Rothman, S. ve Joubert, J. H. M. (2007). Job demands and job resources, burnout and work engagement of managers at a Platinum Mine in the Norhtwest Province. *South African Journal of Business Management*, 38(3), 49-61.
- Sağkal, A. S. (2011). *Bariş eğitimi programının ilköğretim 6.sınıf öğrencilerinin saldırganlık eğilimleri, empati düzeyleri ve barişe ilişkin görüşleri üzerindeki etkisinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- SCANS (1991). *What works requires of school*. Report. USA.
- Schrumpf, F., Crawford, K. D. ve Bodine, J. R. (2007). *Okullarda çatışma çözme ve akran arabuluculuk rehberi*. F. Gül Akbalık ve B. Dilek Karaduman (Çev). Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Shaw, S. (1998). *Ortak ülkelerde temel beceri eğitiminin geliştirilmesi*. Avrupa Eğitim Vakfı Alt Grup D. Nihai Rapor.
- Stasz, C., Ramsey, K., Eden, R., DaVanzo, J., Farris, H. ve Lewis, M. (1993). *Classrooms that work: Teaching generic skills in academic and vocational settings*. (MDS-263). Berkeley, CA: National Center for Research in Vocational Education.
- Stevahn, L., Johnson, D. W., Johnson, R. T. ve Schultz, R. (2002). Effects of conflict resolution training integrated into a high school social studies curriculum. *Journal of Social Psychology*, 142(3), 305-331.
- Student Qualification Authority (2004). *HN Unit (DE3R 34): Personal development planning*. Higher national unit specification general information for centres, 1-14.
- The Mayer Committee Report (1992). *Key competencies: Report of the committee to advise the Australian Education Council And Ministers of Vocational Education, employment and training on employment-related key competencies for postcompulsory education and training*. September.
- Totan, T. ve Şahin, R. (2012). The stepwise effect of emotional self-efficacy process and emotional empathy on young people's satisfaction with life. *Europeaan Scientific Journal*, 11(4), 442-456.
- Türk, F. (2008). *Müzakere (Problem Çözme) ve arabuluculuk eğitim programının ilköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin çatışma çözüm becerileri üzerindeki etkisinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Türnüklü, A., Kaçmaz, T., Gürlü, S., Kalender, A., Zengin, F. ve Şevkin, B. (2009). Çatışma çözümü ve akran arabuluculuk eğitiminin öğrencilerin empati becerileri üzerindeki etkileri. *Eğitim ve Bilim*, 34(153), 15-24.
- Ünal, F. (2001). *İstihdam edilebilirlik becerileri ve bu becerilerin kazandırılmasına yönelik eğitsel bir model önerisi*. Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Waldon, C. (2015). *Impact of an urban high school conflict resolution program on peer mediators: A single case study*. Minnesota: College of Education of Walden University, Doctoral Dissertation.
- Yılmaz, G. (2009). *İstihdam edilebilirlik: Değişim kısıcında birey*. Bursa: Ekin Yayınevi.